

Posudek školitele disertační práce

Zdenko Maršálek: „Česká“ nebo „československá armáda“? Národnostní složení vojenských jednotek v zahraničí v letech 1939 – 1945

Praha, ÚČD FFUK 2014, 514 s. a 14 příloh.

Již úvod naznačuje, z jak širokých teoretických a metodologických východisek přistoupil Z. Maršálek ke zpracování své disertační práce. Základní čtyři kapitoly, pomineme-li úvod a závěrečnou kapitolu s názvem Poznatky, závěry, hypotézy, rozčlenil autor na řadu dalších částí. Celkový pohled na obsah práce nasvědčuje, jak promyšleně a cílevědomě je rozvržena celková struktura. Chtělo by se říci, že autor pojal zkoumanou problematiku značně per extensum. Vždyť jenom části, které se zabývají otázkami národností, statistiky, problematikou statistického podchycení národností v Československu a v československé armádě, mají desítky stran. A na dalších zhruba třiceti stranách objasňuje Z. Maršálek způsoby použití metodologie a precizuje cíle předkládané práce.

Autor se nepokouší podat vyčerpávající zpracování dané tematiky, ale snaží se v první řadě zjistit, jaké jsou možnosti využití základních statistických metod v historickém bádání. Pochopitelně se výsledkem jeho práce stává také číselné vyjádření chronologického vývoje národnostní struktury v československých zahraničních jednotkách v letech druhé světové války. Kromě toho také ukazuje, jaké problémy přináší úsilí kombinovat přístupy exaktních a humanitních věd. V tomto ohledu Z. Maršálek upozorňuje na velké přednosti uplatnění metod kvantitativního přístupu, současně však zdůrazňuje, že použití statistické metody v historii je nadměrně problematické.

Základním pramenem pro zmapování vývoje a proměn národnostního složení čs. zahraničních jednotek se stala elektronická Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek za druhé světové války, na jejímž vzniku ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu v Praze se osobně podílel. Obsahuje cca 90 tisíc osobních záznamů a představuje neobyčejně velké množství řady údajů. Na jejich základě by bylo možné zkoumat nejen onu národnostní strukturu ale další sledovatelné a porovnatelné faktory. V rozboru pramenů autor také důrazně připomíná, že při práci s těmito údaji je nutné mít v patrnosti, nakolik odpovídají realitě. Východiskem se staly dotazníky, pocházející z provenience ústředních evidenčních orgánů čs. vojenské správy v zahraničí či jednotlivých útvarů a jednotek, kde vojáci uváděli různou mateřskou řeč nebo národnost, a proto nelze předem považovat vojáky za Čechy, Slováky, Němce, Maďary, případně jiné národnosti. Navíc je nutné zdůraznit, že možnosti jejich využití také limitovaly velká odlišnost metodiky a zvláště detailnosti zpracování u jedno-

tek ve Francii, v Británii, na Blízkém východě a zvláště v Sovětském svazu. S tím souvisel i problém formulovat základní definici, koho lze považovat za toho či onoho, a jaká zvolit kritéria pro češství, němečství, židovství apod. Je třeba pozitivně ocenit způsob, jak se Z. Maršálek s těmito ale i dalšími problémy vyrovnal a dokázal napsat hutný text.

Tyto schopnosti již prokázal při práci na monografii o bojovém nasazení Čs. samostatné brigády u Dunkerque a v dalších publikovaných studiích, v nichž si vyzkoušel postupy kombinace elektronické databáze osobních dat vojáků s výzkumem národnostní problematiky. Autor považuje za přínos samotné detailní zmapování vývoje národnostní struktury zahraničních jednotek v průběhu války nejen z důvodů možnosti využívat podrobná data, ale také sledovat vzájemné souvislosti v celé řadě dalších aspektů. Nechtěl ovšem výzkum omezit jen na údaj o samotné národnosti nebo mateřské řeči jednotlivých vojáků ale za důležité má také sledování např. konfese a dalších aspektů – sociálních, zdravotních, politických, motivačních i teritoriálních.

V závěrečné části shrnul Z. Maršálek výsledky svého výzkumu a zformuloval obsáhlé závěry a přidal nové hypotézy, které by měly inspirovat případné další badatele nad touto tematikou. Už samotný rozsah textu, doplněný tabulkami, přílohami a grafy, jeho propracovanost a stylistická úroveň dokazují, že autor danou problematiku zvládl. Snad jedna připomínka, která je spíše povzdechem. Nepochybně by pomohlo čtivosti textu, kdyby byl „oživen“ osudy konkrétních vojáků. Zřejmě by nebylo od věci, kdyby vzal autor v úvahu slova Lawrence Stonea, „který ostře upozorňoval na nebezpečí, plynoucí z přílišné fascinace číselnými modely, ale současně plédoval pro „návrat“ k narativní historii a subjektivní stránce dějin (s. 80).

Závěr: Mgr. Zdenko Maršálek ve své disertaci dokázal měrou vrchovatou, jak umí pracovat s archivními prameny v nejširším slova smyslu, analyzovat, syntetizovat a interpretovat získaná fakta. Je možné konstatovat, že jednoznačně naplnil požadavky na disertační práci, a proto navrhuji, aby mu byl po úspěšné obhajobě udělen titul PhD.

V Praze dne 22. srpna 2014

PhDr. Jan Gebhart, DSc.